

6. Douglas H. Dearth. Rethinking the Application of Power in the 21st Century. // <http://fas.org/irp/agency/army/mipb/1997-1/dearth.htm>
7. Jane's Sentinel Security Assessment – North America / Jane's Information Group, 2004.
8. Rona Thomas P. Weapon Systems and Information War. – 1976. – 86 p. // http://www.dod.mil/pubs/foi/homeland_defense/missile_defense_agency/09-F-0070Weapon_Systems_and_Information_War.pdf
9. Strategic Information Warfare: A New Face of War (1996), by Roger C. Molander, Andrew S. Riddile, and Peter A. Wilson (rand.org).
10. Балувев Д. «Политика в войне постиндустриальной эпохи». Международные процессы // Журнал Теории международных отношений и мировой политики. 2013. – Т.11. – №3–4, сентябрь–декабрь.
11. Воронцова Л. В., Фролов Д. Б. История и современность информационного противоборства. – М.: Горячая линия, Телеком, 2006.
12. Димлевич Н. Информационные войны в киберпространстве – США // Журнал «Международная жизнь». – 02.02.2011.
13. Коротаев А. В., Комарова Л. Н., Халтурина Д. А. Законы истории. Вековые циклы и тысячелетние тренды. Демография, экономика, войны. 2-е изд. – М.: УРСС, 2007.
14. Манойло А. В. Информационно–психологическая война: факторы, определяющие формат современного вооруженного конфликта. – Киев: Материалы V Международной научно–практической конференции «Информационные технологии и безопасность». – 2005. – Вып. 8.
15. Попов И. М. Война будущего: взгляд из–за океана. Военные теории и концепции современных США. – М.: Издательство «АСТ–Астрель», 2004. – 444 с.
16. Снесарева А. «Философия войны». – М.: Ломоносовъ, 2013.
17. http://www.mns.gov.az/img/3766779_5me02.%20Milli_Tehlukesizlik_Konsepsiyasi.pdf
18. http://www.mod.gov.az/qanun/qanunvericilik/Herbi_doktrina.pdf
19. <http://www.president.az/articles/6298/> Decree of the President of Azerbaijan Republic on the measures of improvement the activities in the field of information security. On September 26, 2012.

References

1. Arquilla J., Ronfeldt D. (editors). Networks and Netwars: The Future of Terror, Crime, and Militancy. – 2001. – 375 p. // www.rand.org/content/.../MR1382.after.pdf
2. Arreguin–Toft I. How the Weak Win Wars. A Theory of Asymmetric Conflict. In: International Security. – Vol.26. – No.1 (Summer 2001). – P.93–128. // <http://web.stanford.edu/class/polisci/211z/2.2/Arreguin-Toft%20IIS%202001.pdf>
3. Datapedia of the United States: American History in Numbers, Third Edition, 2013.
4. Deepa Kumar. Media, War, and Propaganda: Strategies of Information Management During the 2003 Iraq War. 2006. // <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14791420500505650>
5. Donnelly T. Underpinnings of the Bush Doctrine. National Security Outlooks / American Enterprise Institute for Public Policy Research, February, 2003.
6. Douglas H. Dearth. Rethinking the Application of Power in the 21st Century. // <http://fas.org/irp/agency/army/mipb/1997-1/dearth.htm>
7. Jane's Sentinel Security Assessment – North America / Jane's Information Group, 2004.
8. Rona Thomas P. Weapon Systems and Information War. – 1976. – 86 p. // http://www.dod.mil/pubs/foi/homeland_defense/missile_defense_agency/09-F-0070Weapon_Systems_and_Information_War.pdf
9. Strategic Information Warfare: A New Face of War (1996), by Roger C. Molander, Andrew S. Riddile, and Peter A. Wilson (rand.org).
10. Балувев Д. «Политика в войне постиндустриальной эпохи». Международные процессы // Журнал Теории международных отношений и мировой политики. 2013. – Т.11. – №3–4, сентябрь–декабрь.
11. Воронцова Л. В., Фролов Д. В. История и современность информационного противоборства. – М.: Горячая линия, Телеком, 2006.
12. Димлевич Н. Информационные войны в киберпространстве – США // Журнал «Международная жизнь». – 02.02.2011.
13. Коротаев А. В., Комарова Л. Н., Халтурина Д. А. Законы истории. Вековые циклы и тысячелетние тренды. Демография, экономика, войны. 2-е изд. – М.: УРСС, 2007.
14. Манойло А. В. Информационно–психологическая война: факторы, определяющие формат современного вооруженного конфликта. – Киев: Материалы V Международной научно–практической конференции «Информационные технологии и безопасность». – 2005. – Вып. 8.

15. Popov I. M. Vojna budushhego: vzgljad iz–za okeana. Voennye teorii i koncepcii sovremennyh SSHA. – М.: Izdatel'stvo «AST–Astell'», 2004. – 444 s.
16. Snesareva A. «Filosofija vojny». – М.: Lomonosov#, 2013.
17. http://www.mns.gov.az/img/3766779_5me02.%20Milli_Tehlukesizlik_Konsepsiyasi.pdf
18. http://www.mod.gov.az/qanun/qanunvericilik/Herbi_doktrina.pdf
19. <http://www.president.az/articles/6298/> Decree of the President of Azerbaijan Republic on the measures of improvement the activities in the field of information security. On September 26, 2012.

Гуліев Б., кандидат філософських наук, професор, старший науковий співробітник, Центр стратегічних досліджень при Президенті Азербайджанської Республіки (Азербайджан, Баку), matlabm@yandex.com

Информационная цивилизация и трансформация пространства вооруженно–политических конфронтаций: основные тенденции та перспективы

Відзначаються докорінні зміни війни в сучасному світі з точки зору форми і сутності, підкреслюється необхідність створення її повноцінної теорії та наукової картини. Автор аналізує характеристики та принципи поняття «інформаційної війни» які виникли останнім часом, а також її військово–наукові категорії.

Статистика показує, що в історії війни кожний період відрізняється властивими йому технологічними і політичними характеристиками. У той же час на рубежі ХХІ століття відбувається нова військово–технічна революція. Інформаційна війна – прояв цієї нової революції. Автор надає свою точку зору з приводу її наукового аналізу, небажаних наслідків, основ національного та міжнародного законодавств і перспектив.

Ключові слова: інформаційна цивілізація, трансформація військово–політичних конфронтацій, інформаційні війни, мережеві війни, асиметричні війни, безпека.

Гуліев Б., кандидат філософських наук, професор, старший науковий співробітник, Центр стратегічних досліджень при Президенті Азербайджанської Республіки (Азербайджан, Баку), matlabm@yandex.com

Информационная цивилизация и трансформация пространства вооруженно–политических конфронтаций: основные тенденции и перспективы

Отмечаются коренные изменения войны в современном мире с точки зрения формы и сущности, подчеркивается необходимость создания ее полноценной теории и научной картины. Автор анализирует возникшие в последнее время характеристики и принципы понятия «информационной войны», а также ее военно–научные категории.

Статистика показывает, что в истории войны каждый период отличается свойственными ему технологическими и политическими характеристиками. В то же время на рубеже ХХІ века происходит новая военно–техническая революция. Информационная война – проявление этой новой революции. Автор предоставляет свою точку зрения по поводу ее научного анализа, нежелательных последствий, основ национального и международного законодательства и перспектив.

Ключевые слова: информационная цивилизация, трансформация вооруженно–политических конфронтаций, информационные войны, сетевые войны, асимметричные войны, безопасность.

* * *

УДК 323.173

Литвиненко К. О., аспірант відділу гуманітарної безпеки, Національний інститут стратегічних досліджень (Україна, Київ), kyurlyu@ukr.net

СЕПАРАТИЗМ ЯК ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ ЕПОХИ МОДЕРНУ

Аналізується процес становлення сучасного значення сепаратизму. Історичний та правовий аналіз джерел дає підстави говорити, що вказане поняття пройшло певні етапи свого становлення і спочатку ним здебільшого позначали рух релігійних спільнот до відокремлення від церкви. Вже в сучасний період історії сепаратизм почали трактувати як політику та практику певних груп осіб (національних, етнічних меншин та інших) спрямовану на відособлення від певної держави для відстоювання та реалізації своїх інтересів в межах іншої або своєї власної новоствореної держави. Стаття обґрунтовує зв'язок сучасного поняття сепаратизму з такими історичними процесами модерної епохи як закріплення державного суверенітету країн, формування націй та сучасних держав, закріплення у міжнародному праві принципів права нації

на самовизначення та територіальної цілісності держав. Відзначається істотний вплив вказаних факторів на формування поняття сепаратизму та появу сучасних сепаратистських рухів.

Ключові слова: сепаратизм, сепаратистський рух, модерн, новий час, державний суверенітет, нації, національна держава, націоналізм.

На сучасному етапі розвитку міжнародного співтовариства однією з головних небезпек стабільності системи міжнародних відносин стає сепаратизм, який породжує чисельні конфлікти та створює напругу у багатьох регіонах світу. Дослідження історії появи сучасного сепаратизму, так само як основних передумов та причин його виникнення, дає змогу глибше зрозуміти його сутність та шляхи подолання такого явища.

Актуальність цієї проблеми для України обумовлюється передусім інтересами її цілісності та національної безпеки, яким загрожує активні та пасивні прояви сепаратизму в певних частинах її території. Для запобігання соціальної напруженості та територіальним втратам, Україні необхідно активно протидіяти поширенню сепаратизму на різних доступних для неї рівнях. Для цього вкрай важливо мати об'єктивне розуміння передумов та причин його виникнення.

Слід відзначити, що проблема сепаратизму давно цікавить представників української наукової думки. Серед науковців, які останнім часом займалися даною проблемою, можна відзначити М. Вівчарик, Г. Перепелицю, Ю. Римаренко, С. Римаренко, В. Дівак, С. Савойську, О. Кривицьку та інших.

Метою даної роботи є дослідження процесу становлення сучасного значення поняття сепаратизму та явища епохи модерну, які на це впливали.

Поняття сепаратизму відоме науці давно, але воно не завжди позначало одні і ті самі явища і пройшло певний шлях свого становлення. Історично поняття сепаратизму спочатку характеризувало прагнення певних релігійних спільнот вийти з-під контролю церковної ієрархії. Першим прикладом можна вважати рух частини англійських християн за незалежність від англіканської церкви, проти впливу світських чинників на церковні справи тощо. Сепаратисти виступали за ідею автономії парафіяльних громад як помісних церков. Це явище отримало назву конгрегаціоналізм, його відомим прихильником пізніше став Олівер Кромвель. Одна з груп сепаратистів переселилась з Англії в Голландію у 1608 році, а 1620 року частина з них осіла в Плімуті, штат Массачусетс, і заклала традицію незалежних помісних церков майбутніх Сполучених Штатів Америки.

Примітно, що в цьому значенні поняття сепаратизму використовувалося досить довго. Наприкінці 19 ст. воно все ще визначається як «прагнення до відокремлення в питаннях віри» [2, с. 288]. Втім, у словнику іноземних термінів, що увійшли до складу російської мови (видання 1910 року), А. Н. Чудінов вже осмислює політичний аспект даного явища і визначає сепаратизм як «прагнення відділятися від більшості; відщепенство у справах віри чи політичних, розкол, ересь» [11, с. 789].

Зрозуміло, що окрім конфліктів у сфері релігії сепаратизм живиться протиріччями і в інших сферах суспільного життя – питання мови, культури, економічного розвитку також відіграють значну роль. Оскільки на даному етапі розвитку людства вищою формою організації суспільної влади, що опікується цими та іншими сферами суспільних відносин, є держава, сепаратизм починає

розумітися як політика та практика відособлення від держави для реалізації інтересів відповідних груп. На думку автора, явище сучасного сепаратизму тісно пов'язане з такими історичними процесами модерної епохи як становлення державного суверенітету (особливо інституту державної території), формування націй та національних держав, закріплення на міжнародному рівні принципів права націй на самовизначення та територіальної цілісності держав.

В епоху модерну відбулася важлива трансформація організації суспільної влади, яка полягала у її деперсоніфікації. У Середньовіччі *suprematis* чи *suprema potestas* (з лат. «вища влада», ці поняття стоять в одному етимологічному ряді з суверенітетом [5, с. 84]) по суті, до певного часу реально не існувала. У період феодальної роздробленості правителі країн Західної Європи були залежними від власних васалів. Основна маса феодалів (ар'єр – васалів) не підкорялася королю, як, втім, і іншим найбільшим феодалам, бо діяв принцип: «васал мого васала – не мій васал» [4, с. 217]. Зрозуміло, що така розпорошеність влади не сприяла ефективному управлінню ресурсами всередині держав, робила вкрай хитким становище монархів, спричиняла свавілля та недотримання правових норм. Визрівала необхідність появи обґрунтування верховної влади в державі.

Важливим фактором стало зміцнення ролі Римської церкви. У Середні віки влада володарів в Європі була обмежена Католицькою Церквою. Як вважають деякі дослідники, вже наприкінці XI ст., коли папа Григорій VII оголосив державу «справою диявола і творінням гріха», маючи на увазі, що лише Церква може освятити її, був запущений той процес, який привів до руйнування всієї тогочасної системи міжнародних відносин: реакцією на спроби повністю підпорядкувати державу Церкві стала розробка концепції держави як суто світської установи. Інші автори вважають, що фатальну роль зіграли спроби перетворити католицький світ на універсальну державу (імперію), незалежно від того, робилися вони папами, чи імператорами Священної Римської імперії [10, с. 57–58].

Сам термін «суверенітет» був введений в науку Жаном Боденом і розумівся ним як необмежена та безстрокова верховна влада монарха в державі, яка належить йому в силу його природних прав [12]. Таке визначення мало на меті обґрунтувати необхідність обмеження впливу Римської церкви на ведення самостійної внутрішньої та зовнішньої політики держав Західної Європи.

Противагою церковній владі мав стати суверен. Таким виступав король, імператор – людина, яка отримувала повноту влади за фактом свого народження. Слід також зазначити, що для Бодена, як і для його послідовника Шарля Луазо, суверенітет був пов'язаний не з особою правителя, не важливо, наскільки високого рівня, але з самою державою. Суверен – це той, хто діє не для власного блага, а для блага держави, *Res Publica* [15, с. 463–464].

З часом відбувається зміна поглядів на джерела державної влади, суверенітету та їх функцій. У феодальний період влада Церкви та монархів розумілась як така, що походила від Бога, а тому її легітимність була поза обговоренням. Розвиток соціальних відносин, зумовив появу нових поглядів на цю проблему. Новим джерелом суверенітету був визнаний суспільний договір, учасниками якого є громадяни, але не кожен окремо, а колективно – як єдиний народ.

У 17 ст. Томас Гоббс виводив появу держав з укладення суспільного договору, яким окремі індивіди обмежили свої певні природні права на користь вищого суверена – абсолютного монарха задля захисту себе від «війни усіх проти всіх», а також, з метою регулювання нормальної соціальної взаємодії [3].

Жан-Жак Руссо заперечував уособлення суверенітету в монархові, а натомість розробив концепцію народного суверенітету, за якою необмежена та невідчужувана повнота влади в державі належить «колективній істоті», абстрактному народу, який стає таким при укладанні первинного суспільного договору. «Подібно до того, як природа наділяє кожну людину необмеженою владою над усіма частинами його тіла, суспільна угода дає політичному організму необмежену владу над усіма його членами, і ось ця влада, яку направляють загальною волею, носить, як я сказав, ім'я суверенітету» [6, с. 220–221]. Концепція народного суверенітету Руссо, яка виводить джерело влади в державі від народу, на думку багатьох дослідників, мала свої недоліки. У контексті даної роботи важливо звернути увагу на доробок Емануеля-Жозефа Сійєса, який вважав, що якщо абстрактна воля народу не може бути представленою, то воля нації – цілком може. Тому мову потрібно вести не про суверенітет народу, а про суверенітет нації, яка являє собою не тільки територіальне об'єднання, а й джерело закону. На думку Сійєса, мета народних зборів може обмежуватись питаннями загальної безпеки, загальної свободи та суспільних проблем. Приватні справи, зрозуміло, з цього списку виключаються [7, с. 149–217].

Важливо звернути увагу на те, що з часом поняття суверенітету почало включати в себе повноту влади на певній території. Саме з прив'язкою до певної визначеної території держав гарантувався суверенітет Вестфальським договором 1648 року, який заклав підвалини формування сучасних національних держав.

Отже, поява суверенітету у його сучасному розумінні тісно пов'язана із зародженням політичних спільнот та специфічним ставленням населення країн до території, на якій вони проживали, як до державної. Поширення державної влади на чітко визначені території сприяло її інституціоналізації. Ці процеси супроводжувалися мовною, культурною, релігійною уніфікацією, що закладали основи модерної національної ідентичності. Водночас до складу держав, як правило, внаслідок війн або політичних уній нерідко включались території релігійних та етнічних меншин, і держави не завжди були в змозі (чи мали пріоритетом) задовольняти їх інтереси. Це могло спонукати меншини до відділення – або з метою приєднання до країни, де їх співвітчизники та/або одновітці складають панівну більшість, або з метою створення власної незалежної держави.

Отже, у контексті дослідження сепаратизму важливо розглянути процеси формування націй, розмежування держав за національним критерієм, та феномен націоналізму як однієї з рушійних сил утворення таких держав.

Е. Сміт у своєму дослідженні «Національна ідентичність» намагався з'ясувати умови та фактори формування перших націй на теренах Європи. На його думку, на націогенез 19–20 ст. великий вплив мали приклади таких країн як Англія, Франція, Іспанія, Голландія та Швеція. Історично склалось так, що відносно

ранній розвиток націй у цих державах збігся з низкою революцій у сферах урядування, економіки та культури. Саме тому виникла і знайшла багатьох прихильників думка, що фактично ці держави своєю внутрішньої політикою створили відповідні нації, зокрема, уніфікація врядування, оподаткування, військової служби поширення громадянських прав та еволюція внутрішньої інфраструктури збільшили число комунікаційних мереж, змогли об'єднати населення різних частин держави спільною ідентичністю і дали можливість широким верствам у той чи інший спосіб брати участь в національній політиці. Приклад цих держав, безумовно, сприяв формуванню націй в інших країнах, але разом з тим Е. Сміт відзначає, що поява перших націй відбувалась не тільки внаслідок відповідної діяльності названих держав та їх глибокому проникненню у життя суспільства. Варто також враховувати й інші процеси. Першим з них автор називає розвиток капіталізму та рух до ринкової економіки, які детермінували збільшення торговельного обороту, нагромадження капіталу та ріст багатих міських центрів. Внаслідок цього з'явився активний стан буржуазії. Другим фактором Сміт називає культурно-освітню революцію. Послаблення церковного впливу на освітню сферу в результаті реформаційних процесів уможливило появу та розвиток світських навчальних закладів, гуманізму, сприяло посиленню ролі інтелігенції в суспільному житті і поширенню письменності та просвіти у широких народних верствах. Таким чином, Сміт вбачає у цих трьох революціях – адміністративній, економічній та культурній – основні фактори формування націй, оскільки вони сприяли інкорпорації до складу титульного етносу етнічно різнобарвного населення різних регіонів держави, а також залученню до активної політичної діяльності середніх, а згодом і нижчих класів суспільства.

Також, Е. Сміт аналізує появу національних держав в результаті імперської політики, перетворення колоній на незалежні держави, а також формування так званих «громадянських націй». Велике значення приділяється самому феномену націоналізму, який не дає відповідь на питання, які саме групи можуть перетворитись на нації, але, на думку автора, дає можливість визначити коли і де такі нації починають своє формування, коли починається формування руху за створення національної держави [8, с. 224].

Конструктивістський підхід загалом вважає нації штучно створеним продуктом, на формування якого впливали інтелектуальні еліти – вчені, письменники, політики, ідеологи. Процес формування нації американський дослідник Б. Андерсон вбачає досить туманним, формування національної свідомості у народів він пов'язує з такими факторами, як винахід книгодрукування, езотеризація латинської мови, вплив Реформації, повільне і географічно нерівномірне поширення окремих народних мов. При формуванні нації основну роль відіграє націоналізм, що виконує три основних завдання: «націоналізує» народи, створює національну історію та національну територію, окреслюючи її як власність нації, її життєвий простір [1]. Про рушійну силу націоналізму у формуванні націй, а як наслідок – національних держав згадує і Е. Геллнер, відзначаючи, що «...Націоналізм не є пробудження націй до їх самосвідомості; він відкриває націю там, де вона не існувала» [13, р. 169]. Питання про те, коли власне

зароджується націоналізм як явище також є доволі спірним. Згаданий Е. Сміт вказує, що «було б помилкою стверджувати, що всі історики сходилися в думках щодо «дати народження» націоналізму. Кон пов'язував її з Англійської Революцією, Коббан вказував на кінець XVIII століття, після поділів Польщі та Американської Революції, тоді як Кедурі визначив її 1807 роком, датою появи «Промов до німецької нації» Фіхте. Проте більшість дослідників погоджувалися з тією точкою зору, що Французька Революція була тією подією і періодом в історії, коли націоналізм вперше проявив себе повною мірою. Таким чином, вони міцно асоціювали націоналізм з громадянськими і демократичними рухами того часу в Європі» [9, с. 47]. Націоналізм обстоює ідею права народів (націй) на утворення власних національних держав. Так, Е. Геллнер обстоює тезу, що кордони держав в ідеалі мають збігатися з межами проживання народів [14].

Можемо сказати, що формування націоналізму з одного боку сприяє утворенню національних держав, а з іншого – стає основою сепаратизму для народів, які дискриміновані у праві на створення власного державного утворення або розділені територіями інших держав.

Моноетнічних держав вкрай мало, а історичне державотворення та встановлення кордонів не завжди враховувало реальне розселення етносів та народів. Вже згадувалось, що не всі держави здатні (чи мають бажання) задовольняти інтереси національних груп, що проживають на їх території. Яскравим прикладом цього став процес деколонізації Африки, коли різномірні, часто ворогуючі між собою та не об'єднані спільною національною ідентичністю групи етносів опинились під суверенітетом одних держав, оскільки для поділення кордонів країн континенту міжнародним співтовариством часто обирався географічний принцип. Як наслідок – міжетнічні конфлікти, громадянські війни, сепаратистські рухи, геноцид. Іншим прикладом слугує поділ території Індії та Пакистану при наданні їм незалежності. Лінія Маунбеттена не змогла задовольнити ні місцеве населення, ні владу новостворених держав. Як наслідок обидві новостворені держави зіткнулись з рядом сепаратистських рухів на своїй території (сикхський, кашмірський, нагзький, гуркхський та інші в Індії, пуштунський, белудзький, синдський та інші в Пакистані).

При розгляді становлення сучасного сепаратизму варто також розглянути проблему співвідношення принципів самовизначення народів (націй) та територіальної цілісності держав, а також практику міжнародного співтовариства щодо їх реалізації.

Теза про право народів на самовизначення в міжнародному дискурсі набула поширеності після Першої світової війни, в результаті якої відбувся розпад Німецької, Австро-Угорської, Російської та Османської імперій. Охоче відстоював цю ідею американський президент В. Вільсон, на думку якого національні держави повинні формувати новий світовий устрій. Майданчиком для координації міжнародних відносин мала стати Ліга Націй – перша міжнародна організація яка мала амбіції стати універсальною. Втім, беззаперечним є той факт, що далеко не всі європейські народи за результатами післявоєнних договорів і домовленостей отримали незалежність та власні суверенні держави. Застосування принципу національного самовизначення після Другої світової війни, коли він був закріплений в Статуті ООН,

неодноразово призводило до негативних наслідків з причин, описаних вище, наприклад, у рамках процесу деколонізації. Також, відсутність єдиного механізму визначення готовності певного народу чи етнічної групи мати власну державність та міжнародної законності подібних претензій надихає сепаратистські групи до боротьби.

У міжнародному праві також закріплений принцип територіальної цілісності держав (у Статуті ООН, Заключному акті НБСС 1975 року). Практика його дотримання вказує на непослідовність міжнародного співтовариства у його тлумаченні та співвідношенні з принципом самовизначення народів та націй. Розділення сфер впливу та намагання світових лідерів забезпечити власні інтереси та позиції своїх союзників призводило до ситуації, коли критерієм міжнародного визнання територіальних змін та легітимності появи нових державних утворень ставала позиція з цього питання країн-центрів сили (Косово, Палестина). З іншого боку, відсутній механізм міжнародного контролю за територіальною цілісністю держав (Абхазія, Осетія, Крим, т.зв. ДНР, ЛНР).

Таким чином, на основі проведеного аналізу можемо зробити наступні висновки:

– Поняття сепаратизму хоч і почало використовуватись в науці досить давно, але не завжди позначало одні і ті самі явища суспільного буття і пройшло певні етапи свого становлення;

– Дослідження історичних джерел дає підстави казати про появу сучасного сепаратизму в епоху модерну. Даний процес тісно пов'язаний з такими історичними процесами модерної епохи як становлення державного суверенітету (особливо інституту державної території), формування націй та національних держав, закріплення на міжнародному рівні принципів права націй на самовизначення та територіальної цілісності держав.

Список використаних джерел

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. – К., 2001. – 272 с.
2. Большая энциклопедия. Словарь общедоступных сведений по всем отраслям знания. – СПб.: Просвещение, 1896. – Т.17. – 798 с.
3. Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. Соч.: В 2 т. – М., 1991. – Т.2. – 590 с.
4. История государства и права зарубежных стран. Часть 1. – М.: Издательская группа ИНФРА М – НОРМА, 1997. – 480 с.
5. Мише П. Суверенитеты в неустойчивой среде // Коммунист. – 1991. – №13.
6. Руссо Ж. Ж. Об общественном договоре. – М.: Канон-Пресс-Ц, 1998. – 416 с.
7. Сийес Э.-Ж. Что такое третье сословие? // Аббат Сийес: от Бурбонов к Бонапарту. – СПб.: Алетей, 2003. – 224 с.
8. Сміт Ентоні Д. Національна ідентичність. – К.: Основи, 1994. – 224 с.
9. Смит Э. Национализм и модернизм: Критический обзор современных теорий наций и национализма. – М.: Праксис, 2004. – 464 с.
10. Филиппов А. Суверенитет // Апология. – 2005. – Май. – №3.
11. Чудинов А. Н. Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка. – СПб.: Издание В. И. Губинского, 1910. – 1004 с.
12. Bodin Jean. Book 1 // Six Books of the Commonwealth – Les six livres de la République / Abridged and translated by M. J. Tooley. – Oxford: Basil Blackwell Oxford, 1955. – 256 p.
13. Gellner E. Thought and Change. – Chicago: University of Chicago Press, 1965. – 224 p.
14. Gellner Ernest. Nations and Nationalism. Ithaca. – NY: Cornell University Press. 1983. – 208 p.
15. Goyard-Fabre S. Y-a-t-il une crise de souveraineté? // Revue internationale de Philosophie. – 1991. – №4.

References

1. Anderson B. Uyavleni spilnoty. Mirkuvannya shchodo pokhodzhennya i poshyrennya natsionalizmu. – K., 2001. – 272 s.
2. Bolshaya entsyklopediya. Slovar obshchedostupnykh svedeniy po vsem otraslyam znaniya. – SPb.: Prosveshchenye, 1896. – T.17. – 798 s.
3. Hobbs T. Levyafan, ili Materiya, forma i vlast hosudarstva tserkovnoho i hrashdanskoho. Soch.: V 2 t. – M., 1991. – T.2. – 590 s.
4. Istoriya hosudarstva i prava zarubezhnykh stran. Chast' 1. – M.: Izdatelskaya hruppa INFRA M – NORMA, 1997. – 480 s.
5. Myshe P. Suverenitet v neustoychivoy srede // Kommunyst. – 1991. – №13.
6. Russo Zh. Zh. Ob obshchestvennom dohovore. – M.: Kanon-Press-Ts, 1998. – 416 s.
7. Siyes E.–Zh. Chto takoe tretie soslovie? // Abbat Siyes: ot Burbonov k Bonapartu. – SPb.: Aleteyya, 2003. – 224 s.
8. Smit Antoni D. Natsionalna identychnist. – K.: Osnovy, 1994. – 224 s.
9. Smyt E. Natsyonalizm i modernizm: Kriticheskiy obzor sovremennykh teoryi natsiy i natsyonalizma. – M.: Praksis, 2004. – 464 s.
10. Filippov A. Suverenitet // Apolohiya. – 2005. – May. – №3.
11. Chudinov A. N. Slovar inostrannykh slov, voshedshykh v sostav russkogo yazyka. – SPb.: Izdanye V. Y. Hubinskoho, 1910. – 1004 s.
12. Bodin Jean. Book 1 // Six Books of the Commonwealth – Les six livres de la République / Abridged and translated by M. J. Tooley. – Oxford: Basil Blackwell Oxford, 1955. – 256 p.
13. Gellner E. Thought and Change. – Chicago: University of Chicago Press, 1965. – 224 p.
14. Gellner Ernest. Nations and Nationalism. Ithaca. – NY: Cornell University Press. 1983. – 208 p.
15. Goyard-Fabre S. Y–a–t–il une crise de souveraineté? // Revue internationale de Philosophie. – 1991. – №4.

Lytvynenko K. O., graduate student of the Department of Humanitarian Security of the National Institute for Strategic Studies (Ukraine, Kyiv), kyrylo.lytvynenko@gmail.com

Separatism as a phenomenon of social life of the era of modern

The article analyzes the process of development of the modern meaning of separatism. Historical and legal analysis of sources provides grounds to say that the mentioned concept has passed certain stages of its formation and at first it defined certain activities of religious communities aimed at separation from the church hierarchy. In the modern period of history separatism was used to define a policy and practice of some groups of people (national, ethnic minorities and others) aimed at secession from certain states to defend their interests and implement within some other or their own newly established state. The article substantiates connection of the modern notion of separatism with such historical processes of the modern era as the development of national sovereignty, formation of modern nations and states, formation of principles of self-determination of nations and territorial integrity of states in the international law etc. It is noted that these factors had a significant impact on the formation of the concept of separatism and the emergence of modern separatist movements.

Keywords: separatism separatist movement, modern, modern era, state sovereignty, nation, national state, nationalism.

Lитвиненко К. А., аспирант отдела гуманитарной безопасности, Национальный институт стратегических исследований (Украина, Киев), kyrylo.lytvynenko@gmail.com

Сепаратизм как феномен социального бытия эпохи модерна

Анализируется процесс становления современного значения понятия сепаратизм. Исторический и правовой анализ источников дает основания говорить, что указанное понятие прошло определенные этапы своего становления и сначала им преимущественно обозначали движение религиозных сообществ к отделению от церкви. Уже в современный период истории сепаратизм начали трактовать как политику и практику определенных групп лиц (национальных, этнических меньшинств и других) направленную на обособление от определенного государства для отстаивания и реализации своих интересов в рамках другого или своего собственного новообразованного государства. Статья обосновывает связь современного понятия сепаратизм с такими историческими процессами современной эпохи как закрепление государственного суверенитета стран, формирование наций и современных государств, закрепление в международном праве принципов права наций на самоопределение и территориальной целостности государств. Отмечается существенное влияние указанных факторов на формирование понятия сепаратизма и появление современных сепаратистских движений.

Ключевые слова: сепаратизм, сепаратистское движение, модерн, новое время, государственный суверенитет, нации, национальное государство, национализм.

* * *

УДК 141.319.8:316

Рижкова Д. С.,
аспірантка кафедри теоретичної
та практичної філософії, Харківський
національний університет ім. В. Н. Каразіна
(Україна, Харків), carerucita-roja@mail.ru

ІНШИЙ В ЛОКУСІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Йдеться про феномен Іншого у форматі сучасного міста. Метою даної статті виявляється розкриття міських просторів з точки зору їх впливу на ідентичність городян через порівняння «Я» з Іншими. Міські простори можуть мати різноманітну смислову наповненість і різний вектором взаємодії. Існують такі міста, які практично ніяк не впливають на індивідів, в той же час, існують простори, схожі скоріше на просторові парадокси, розриви і локуси, які певним чином впливають на саморозкриття.

Також аналізується взаємовідношення Інших з різними групами в залежності від ступеня їх колективізації/індивідуалізації. У роботі використовується два основні методи – онтологічний і феноменологічний. Онтологічний метод передбачає з'ясування буття-життєвих особливостей Іншого, феноменологічний – погляд на нього з позиції суб'єкта. Наприкінці зроблені висновки про зміну засобів і принципів взаємодії з Іншими, а також про корегування термінологічної та онтологічної наповненості даного феномена.

Ключові слова: Інший, місто, простір, світ, натовп.

Проблема Іншого та взаємодії з ним існує ще з перших десятиліть двадцятого століття. Найбільш знаковими та видатними фігурами у цій області були М. Бубер, Б. Вальденфельс та Е. Левінас. Але ж головною метою цих дослідників було виявлення місця та статусу Іншого у світі в цілому. Сучасні міста мають велике значення для формування смисложиттєвих орієнтирів для їх мешканців. Роль грає багато факторів, в тому числі характерні риси різних просторових локусів, а також різна ступінь залученості городян до тих чи інших спільнот. У цій статті здійснюється спроба проаналізувати взаємодію з Іншим на прикладі типових міських середовищ та угруповань.

Інший може розглядатися відразу з кількох точок зору. Тут увагу буде звернено на його антропологічний статус. Іншим виступає якийсь нетотожний «Я» суб'єкт. Без нього «Я» і самопізнання як процес виявляються неможливими. Суб'єктами сучасного міського життя є не стільки традиційно-статусні, скільки такі індивіди, що ідентифікують себе з різними локусами середовища, що живуть у різних вимірах соціокультурного простору. «Я» стає собою тільки через ставлення до Іншого.

Постмодерна культура привнесла в міське життя невід'ємний елемент рухливості і плинності всього. І це «все» включає в себе як недовговічні будівлі та приміщення, так і «нетривких» людей – тих Інших, які намагаються знайти себе в потоці ідентичностей, проходячи безліч стадій, змінюючи безліч образів, але залишаючись настільки ж рухливими, не вкоріненими і мінливими, як сучасний міський простір, що оточує їх. «Він сприймає те, що існує навколо нього, просто речі і істоти як речі; він сприймає те, що відбувається навколо нього – просто події і вчинки як події, речі, які складаються з властивостей, і події, що складаються з миттєвостей, речі, віднесені до просторової сітки, і події, віднесені до тимчасової сітки, речі і події, обмежені іншими речами і подіями, вимірювані ними, порівнянні з ними, – впорядкований світ, розчленований світ» [3, с. 21]. Такий світ надійний і викликає почуття хоч невеликої прив'язки і вкоріненості. Він може звужуватися до простору власної тілесності, може розширюватися до рівня міста, а може поширюватися на весь світ як такий. Це і є деяка дійсність, характерною рисою якої є те, що чисто теоретично вона може бути розділена з Іншими. Проте ж, варто визнати,